

1F/2F Lesplan 'Het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*'

Algemeen	
Naam opdracht	<i>Het Woordenboek der Nederlandsche Taal</i>
Opleiding	havo / vwo
Leerjaar	1, 2, 3
Taalvaardigheid	Lezen
Kenmerken van de taakuitvoering	Opzoeken
Taalniveau opdracht	1F & 2F. Kan informatie opzoeken in duidelijk geordende naslagwerken, zoals woordenboeken, telefoongids e.d. Kan systematisch informatie zoeken (op bijvoorbeeld het internet of de schoolbibliotheek) bijvoorbeeld op basis van trefwoorden.
Gebruikte bronnen en lesmaterialen	<ul style="list-style-type: none"> • http://nederlandsindeonderbouw.weebly.com/woordraadstrategieen-mln-alle.html (woordraadstrategieën) • www.ivdnt.org (website Instituut voor de Nederlandse Taal) • gtb.inl.nl/search/ (historische woordenboeken van het Instituut voor de Nederlandse Taal) • https://www.taalvoutjes.nl/woordenboekspel (woordenboekspel) • https://nl.wikipedia.org/wiki/Woordenboekspel (woordenboekspel)

Opdracht	
Omschrijving opdracht	Leren werken met de webapplicatie van het <i>Woordenboek der Nederlandsche Taal</i> (WNT)
Doel opdracht	<ul style="list-style-type: none"> • De leerling weet dat de woordenschat, de betekenis van woorden en de spelling van het Nederlands voortdurend veranderen • De leerling weet dat het WNT meer en andere informatie bevat dan andere woordenboeken van het Nederlands • De leerling kan informatie opzoeken in de webapplicatie van het WNT
Lengte product	Variabel, de meeste vragen zijn te beantwoorden in een of enkele zinnen.
Instructiewijze en werkvormen	<ul style="list-style-type: none"> • <i>oriëntatie op inhoud en context</i> vindt plaats door het onderdeel oriëntatie te lezen en door de Prezi woordraadstrategieën te kijken; • <i>zelfstandig</i>: opzoeken van de antwoorden op de vragen • <i>in kleine groepjes werken</i>: woordenboekspel spelen
Feedback	<ul style="list-style-type: none"> • <i>peerfeedback</i>: in tweetallen antwoorden vergelijken op de vragen; elkaar tonen welke zoekmethode is gebruikt
Beoordeling	Geen beoordeling; wel moeten alle leerlingen uiteindelijk weten hoe ze de gevraagde antwoorden kunnen vinden
Indicatie verwerkingstijd	1 les (van 50-60 minuten)

Het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, het grootste woordenboek ter wereld!

Oriëntatie

Wat doe je als je tijdens het lezen een woord tegenkomt, waarvan je de betekenis niet kent? Precies, je gaat op zoek naar de betekenis van dat woord. Dat kan op verschillende manieren: (1) je kunt de betekenis proberen te achterhalen met behulp van [woordraadstrategieën](#), (2) je kunt de betekenis aan iemand vragen of (3) je kunt de betekenis opzoeken in een (online) woordenboek.

Woorden komen en gaan. Sommige woorden zijn nog niet zo oud ([Rembrandtbal](#), [high friet](#)), maar andere woorden bestaan al eeuwen in het Nederlands. De betekenis van oude woorden kun je opzoeken in de Historische Woordenboeken online van het *Instituut voor de Nederlandse Taal*. Dat is een verzameling van vier verschillende historische woordenboeken. Elk woordenboek beschrijft een andere periode uit de geschiedenis van het Nederlands:

Woordenboek	Afkorting	Periode
Oudnederlands woordenboek	ONW	600-1200
Vroegmiddelnederlands woordenboek	VMNW	1200-1300
Middelnederlandsch woordenboek	MNW	1250-1550
Woordenboek der Nederlandsche Taal	WNT	1500-1976

Natuurlijk kun je deze woordenboeken gebruiken om de betekenis van onbekende woorden op te zoeken. Maar dat is niet alles. Je kunt bijvoorbeeld ook zien waar een woord vandaan komt, op welke manier(en) het vroeger werd gespeld en soms ook hoe de betekenis in de loop van de tijd is veranderd.

Voorbereiding

Er zijn heel veel mogelijkheden om te zoeken in de Historische woordenboeken van het Nederlands, maar voor deze opdracht beperken we ons tot het zoeken met 'Modern Nederlands trefwoord' in 'Basiszoeken'.

- Ga naar de website van de [Historische Woordenboeken](#)

The screenshot shows the search interface of the 'Historische woordenboeken' website. The header includes the logo of the 'Geïntegreerde Taal-Bank' and the text 'Historische woordenboeken Nederlands en Fries'. The navigation bar shows 'Basiszoeken' as the active tab, with other options like 'Uitgebreid zoeken', 'Zoeken in bronnenlijst', 'Resultaat', and 'Help & Info'. The search criteria are set to 'Modern Nederlands trefwoord' and 'WNT' is selected as the source. The 'Zoek' button is highlighted.

- Zorg ervoor dat de vakjes bij de woordenboeken ONW, VMNW, MNW en WNT alle zijn aangevinkt; het vakje bij het WFT (*Woordenboek der Friese Taal/Wurdboek fan de Fryske taal*) moet uitgevinkt zijn.
- Vul bij 'Modern Nederlands trefwoord' het woord in dat je wilt opzoeken. Als voorbeeld nemen we het trefwoord *woordenboek*.
- Druk daarna op 'Zoek', waardoor je in het tabblad **Resultaat** terechtkomt. Je ziet dat dit trefwoord vier keer voorkomt in het WNT, het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*.

Basiszoeken Uitgebreid zoeken Zoeken in bronnenlijst **Resultaat** Help & Info

Zoekvraag = modern Nederlands trefwoord (**woordenboek**); zoek in: ONW / VMNW / MNW / WNT

Totaal gevonden: 4 - ONW: 0 - VMNW: 0 - MNW: 0 - WNT: 4 -

Nr.	Wdb	Mod. Ned. trefwoord	Origineel trefwoord	Woordsoort	Betekenis
1	WNT	woordenboek	WOORDBOEK		Zie WOORDENBOEK.
2	WNT	woordenboek	woordenboek		[behandeld onder BOEK II]
3	WNT	woordenboek	Woordenboek		[behandeld onder WOORD I]
4	WNT	woordenboek	WOORDENBOEK	znw.(o.)	Boek waarin de afzonderlijke woorden van een taal, vrijwel steeds alfabetisch, zijn geïnventariseerd met daarachter de

- Klik nu op het blauwe woord in hoofdletters in de kolom **Origineel trefwoord**

Toon ook: subbetekenissen | citaten koppelingen

1 **WOORDENBOEK**

Woordsoort: znw.(o.)
Modern lemma: woordenboek

4

5

Koppelingen:

Vorig artikel: WOORDELIJK

Volgend artikel: WOORDENPRAAL

Etymologie: EWN

2 – WOORDBOEK —, znw. onz., mv. *-en*. Uit *woord* (I) en *boek* (II). Niet in *Mnl. W.* Het woord is voor het eerst gebruikt door SPIEGEL (1584), terwijl het Duitse *wörterbuch* pas in 1631 is geattesteerd. Men zie hiervoor *Ts.* 88, 37 [1968]. Het onderscheid tusschen de bet. 1 en 3) is aanwezig, maar niet altijd op te maken uit de aanh.

3 + 1. Boek waarin de afzonderlijke woorden van een taal, vrijwel steeds alfabetisch, zijn geïnventariseerd met daarachter de vertaling in een andere taal of in meer dan één andere taal, en de woordcombinaties met hun vertaling. In een *Grieksch, Latjnsch, Engelsch* (enz.) *woordenboek* staat eerst het Grieksche, Latijnsche, Engelsche woord met daarachter de Nederlandsche vertaling.

+ 2. Boek waarin in alfabetische of systematische orde de namen van zaken, personen, dieren, plaatsen, gebeurtenissen e.d. van een bep. vakgebied gegeven en verklaard worden; zaakwoordenboek, vakwoordenboek (vroeger ook *kunstwoordenboek* geheeten).

+ 3. Boek waarin de afzonderlijke woorden, woordcombinaties (zooals spreekwoorden, uitdrukkingen, zegswijzen, gezegden en vaste verbindingen) en soms ook woorddeelen (zooals voorvoegsels en achtervoegsels) van een taal en hun beteekenis, morfologische en syntactische mogelijkheden zijn geïnventariseerd en beschreven. De woorden zijn meestal naar den vorm (alfabetisch) geordend, soms naar de beteekenis (systematisch).

 4. Al de woorden die een persoon kent, woordenschat, vocabulaire.

 5. Alle woorden van een taal, vakgebied, jargon of groep; woordenschat.

 Afl. WOORDENBOEKENAAR, schrijver van woordenboeken, lexicograaf.

Samenst. Als tweede lid o.a. in: *BEELDWOORDENBOEK, DIALECTWOORDENBOEK, HANDWOORDENBOEK, HANDELSWOORDENBOEK, KUNSTWOORDENBOEK, PUZZELWOORDENBOEK, RIJMWOORDENBOEK, SCHOOLWOORDENBOEK, SPREEKWOORDENBOEK, VAKWOORDENBOEK,*

- In dit uitgebreide woordenboekartikel kom je verschillende soorten gegevens tegen, die we kort toelichten:
 1. Het trefwoord zelf en taalkundige informatie zoals over de woordsoort (z.nw. = zelfstandig naamwoord) en het woordgeslacht (o. = onzijdig);
 2. Etymologische informatie: hoe is het woord ontstaan, sinds wanneer bestaat het in het Nederlands, in welke aan het Nederlands verwante talen komt het voor?
 3. Betekenisgedeelte: de verschillende betekenissen die het woord heeft of heeft gehad. De oudste betekenis wordt al eerste genoemd; daarna volgen afleidingen van en samenstellingen met het trefwoord;
 4. Subbetekenissen en citaten: door deze vakken aan te vinken krijg je eventuele subbetekenissen van een woord (je kunt ook op het plusje klikken bij het Betekenisgedeelte) en de citaten waarin het trefwoord in een bepaalde betekenis voorkomt (je kunt ook op het pijltje drukken bij het Betekenisgedeelte). Houd er rekening mee dat een woordenboekartikel heel lang kan zijn als je deze vakjes aanklikt!
 5. Koppelingen: in dit vakje tref je onder andere koppelingen aan naar het EWN, het *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*, en soms ook naar andere historische woordenboeken.

Uitvoering

Je weet nu hoe je moet zoeken in de historische woordenboeken van het Nederlands en welke informatie je daarin kunt vinden. Hoog tijd om te kijken of je deze kennis in de praktijk kunt brengen bij het maken van de volgende vragen en opdrachten.

Vraag 1

- a) Wat is de betekenis van het woord *assasijn*?
- b) Hoe is dit woord in het Nederlands terechtgekomen?
- c) Wat betekent het woord in de oorspronkelijke taal?

Vraag 2

- a) Welke spellingvarianten kun je vinden voor het woord *wereld* in het MNW?
- b) Welke drie betekenissen heeft het woord *wereld* in het ONW?

Vraag 3

- a) Welke verschillende betekenissen heeft het woord *koe* in het WNT?
- b) Hoe kijk je als je *kijkt als een hond op een zieke koe*?

Vraag 4

- a) Het Nederlands heeft het woord *baby* ontleend aan het Engels. Wanneer is dat ongeveer gebeurd? Licht je antwoord toe.
- b) Welk woord gebruikten Nederlanders vóór die tijd om een klein kind aan te duiden?
- c) Wat valt je op aan de meervoudsvorm die het WNT geeft van *baby*?

Vraag 5

- a) Het moderne Nederlandse trefwoord *wassen* komt overeen met twee verschillende originele trefwoorden in het WNT. Welke vormen zijn dat?
- b) De verleden tijd van *wassen* is tegenwoordig meestal *waste(n)*, maar vroeger gebruikte men een andere vorm om de verleden tijd uit te drukken. Zoek uit welke vorm hier wordt bedoeld.

Vraag 6

- a) Wat is een *klimaatschieter*?
- b) Welk verschil is er tussen een *groenteboer* en een *groenboer*?
- c) Wat is een *groentuin* precies? Zoek net zolang tot je de betekenisomschrijving begrijpt.

Vraag 7

Reclamebureaus zijn graag creatief met taal.

- a) Voor de VARA bedacht een copywriter de reclameslogan ‘Wees verschillig’. Het woord *verschillig* zou een neologisme, een nieuw woord, zijn. Is dat zo?
- b) Hoe maak je een *vlaflip*?
- c) Wat vindt het dagblad *De Tijd* in 1960 van het woord *frisdrank*?

Vraag 8

Wie zou je liever zijn: *Jan Lig-achter*, *Jan Poppelap*, *Jan Bil* of *Jantje Krut*? Licht je antwoord toe.

Reflectie

Vergelijk de door jou gevonden antwoorden met die van een medeleerling. Heb je hetzelfde antwoord gegeven of gevonden als je klasgenoot? Bespreek met elkaar hoe je tot een bepaald antwoord bent gekomen? Hoe heb je het antwoord gezocht?

Klaar?

Zoek een woord uit het WNT waarvan jij denkt dat niemand het kent. Speel vervolgens met een groepje leerlingen het woordenboekspel (uitleg daarover vind je bijvoorbeeld [hier](#) en [hier](#)).